

Využitelnost' dlhosrstej kólie v priebehu času

Každá doba so sebou prináša iné pohľady na spôsob života. Zvlášť za posledných vyše 100 rokov vplyvom zavádzania rôznych technológií došlo k značnému prerodu celej spoločnosti. Výrazné zmeny týkajúce sa ľudí majú cez vzájomné spolužitie vždy vplyv aj na ich štvornohých súpútnikov – psov. Zmenil sa nielen spôsob kŕmenia, držby, výchovy, starostlivosti a celkového vnímania psov, ale u väčšiny plemien aj ich samotnej využiteľnosti.

U kólie dlhosrstej, ktorá bola vždy úzko previazaná s človekom, došlo ku kopírovaniu zmien životného štýlu hneď od počiatku. Pôvodne ovčiarsky pes postupne, no s prirodzenou ľahkosťou menil spolu so svojim majiteľom vidiecke pastviny za život v meste. V tomto procese, ale i dnešnom využití zohrala u kólie nepochybne dôležitú úlohu jej charakteristická povahová črta – **prispôsobivosť**. Preto aj záber jej aktivít je a bol naozaj veľmi rozmanitý.

Už koncom 19. storočia pri prvotnom pozdvihnutí plemena rezonovalo vo všeobecnom povedomí očarenie z jej povahy. Kólia bola často označovaná doslova za psa obdareného skoro ľudským rozumom. Okrem vysokej inteligencie však v sebe ukrýva aj kombináciu vytrvalosti, vnímavosti a prispôsobivosti. Vo svojej myslí sa snaží vždy vyhovieť svojmu majiteľovi. To spolu s vonkajším zjavom už vtedy dávalo predpoklad širokého využitia – od reprezentačného, cez pracovné využitie až po rodinného psa.

Dlhosrstá kólia bola vždy v celej svojej histórii previazaná s človekom

Pôvodným poslaním kólií bolo pasenie oviec v nehostinných podmienkach Škótskej Vysočiny

Kólia v službách britskej armády

Avšak aj všestrannosť kólií má svoje obmedzenia. V priebehu času museli byť viackrát niektoré nie celkom reálne predstavy ohľadne jej využiteľnosti, najmä v oblasti **služobnej kynológie** poopravené. Napr. snahy o ich hromadné využitie ako policajných psov narážali na problém chýbajúcej, no v tejto sfére potrebnej dávky psychickej i fyzickej tvrdosti. Ale naopak ich zaradenie do služieb ruskej cárskej armády, kde boli využité ako vojenské záchranárske psy, či na nosenie depeší sa veľmi osvedčilo. Podobne ako predtým v Búrskych vojnách v južnej Afrike. Taktiež neskôr, počas prvej svetovej vojny boli kólie zaradené do služby vo viacerých krajinách. Britská armáda ich cvičila a vo vojnových zónach využívala v početnom zastúpení, zväčša ako poslov. Misiu kólií pôsobiacich

Pred zaradením do vojenskej služby, museli všetci psi absolvovať potrebný výcvik – na fotke počas tréningu v rukách britského vojaka

v tomto období napr. vo Francúzsku spočívala v strážení zákopov, v prenášaní vecí do predných línií. Využívané boli aj ako záchranárske psy. V ohrozených zónach im boli nasadzované aj plynové masky. V Nemecku boli v týchto nepokojných časoch cvičené a využívané Červeným krížom na lokalizáciu zranených a mŕtvych vojakov. Za úspešnosťou týchto akcií stálo využitie prirodzených vlastností kólií, akými sú empatia, poslušnosť a vytrvalosť. Avšak za každou snahou o plošnú využiteľnosť plemena spojenú s potrebou využitia fyzického násillia, vždy nasledovalo rozpačité sklamanie z nenaplnených predstáv.

Na snímke major Richardson (zaslúžil sa o výcvik záchranárskych psov v Británii) s kóliami pôsobiacimi pod záštitou Červeného kríža

V I. svetovej vojne predstavoval bojový plyn skutočnú hrozbu, kvôli ochrane zdravia všetci psi (vrátane kólií) využívané v predných líniách, boli cvičené aj na nosenie špeciálnej, pre psov určenej plynovej masky

Amore Mio New Marton, pes kólie, ktorý je príkladom všestranosti — pod vedením svojej majiteľky Emílie Vránovej má zložených viacero pracovných skúšok (napr. BH, ZOP, ZZO, ZPU1, ZVOP, HWT-TS, IHT1,2-TS, StPr1,2, CtZ, OB-Z atď.)

Občas aj s neblahým vplyvom na samotné psy. Ako keď u nás v 50. rokoch 20. storočia došlo po vzore vtedajšieho Sovietskeho zväzu k preradeniu kólií k služobným plemenám. Podmienkou chovnosti sa stala skúška z výkonu. Výsledkom bolo zdemcovanie chovného základu za pomerne

Erny Gold Coll-kony sa okrem agility venuje paseniu, dogdancingu, či obedience, má zložené skúšky A1, A2, A3, ZVOP, HWT-TS, ZOP, OB-Z, F1, HtMy, MD1, DWD1, titul MoD1, Dwd2, MD2

krátko obdobie. Ani skoré prehodnotenie situácie už nedokázalo zabrániť veľkým stratám. Pre štandardnú kóliu nie je obrana z hľadiska jej povahy práve najprirodzenejším prvkom a ani anatomicky svojou úzkou čeľusťou nie je schopná plného záhryzu na rukáv. Samozrejme, že pri správnom vedení a vhodnom jedincovi je možné sa aj s dlhosrstou kóliou s úspechom venovať obrane a individuálne dosahovať slušné výsledky, avšak kvality plemien (napr. nemecký ovčiak, belgický ovčiak — malinois), pre ktoré je služobná kynológia prirodzeným využitím, nedosiahne nikdy.

V posledných rokoch sa stále intenzívnejšie aj u nás dostávajú do popredia rôzne novodobejšie druhy **športovej kynológie**, akými sú **agility, dogtrekking, obedience**, či mnoho iných. S ich príchodom sa otvára priestor pre ďalšie formy realizácie veľmi

Ch. Amore Mio New Marton pri obedience

širokého spektra plemien, vrátane kólií. Avšak veľmi dôležitým aspektom v prístupe ku psovi je, aby mal majiteľ predstavu, čomu konkrétne sa chce venovať, čo to obnáša priamo v praxi. Tiež by mal mať ujasnené, či sa chce niektorému z uvedených športov venovať na „vrcholovej“ úrovni s ambíciou víťazstiev alebo rekreačne. V prípade vysokého nasadenia ku konkrétnej aktivite sa cieľu podriaďuje nielen výber vhodného plemena, ale často už aj konkrétnej chovateľskej stanice.

K veľmi populárnym a obľúbeným športom posledných rokov patrí **agility**. Aj keď kólia vyniká ľahkou ovládateľnosťou, či výbornou spoluprácou s človekom, morfológicky sa radí k robustnejším psom. To ju na parkúre nielen znevýhodňuje oproti menším a ľahším plemenám, ale robí aj zraniteľnejšou. Tlakom doby je však pre stále väčšie množstvo ľudí spoločná akti-

Dogtrekking „Havinošlap“, trasa MID na 45 km s kóliou Grace Kelly Blue du Clos de Seawind

vita so psom prostriedkom k potrebnému uvoľneniu nahromadeného stresu. Pri pohľade, kde už len samotná radosť z pohybu v súhre so psom vedie k povzneseniu tela i duše, môže byť určitým obohatením aj agility s dlhosrstou kóliou. Predpokladom k úspechu je však aj za týchto okolností správny výber šteniatka (po temperamentnejších rodičoch, ideálne ľahšej kostry), dobré poznanie plemena a jeho špecifik (otázka prístupu) a najmä tréningy s nadhľadom a bez prepínania psa.

Ako z vyššie napísaného vyplýva, dlhosrstá kólia neohuruje rýchlosťou, ani fyzickou silou. Jej kvality sú vo vytrvalosti, empatii a tiež vo veľmi vysokej a rýchlej učiteľnosti. Preto uplatnenie v ďalšej z novoponúkaných možností na kynologickom špor-

ZAUJÍMAVOSTI O PLEMENE

Kólie pohyb v prírode milujú, na snímke JCh. Coca Cola Amnis Rhei na túre v pohorí Branisko

tomov poli — **obedience** je úplne ideálne. Pri tomto druhu športu sa môžu v plnej miere rozvíjať jej typické vlastnosti pretavené do dokonalej súhry medzi psom a majiteľom. Podobne, aj pri tréningoch ku skúške doprovodného psa (BH/VT, BH/SK), či pri vytrvalostnom kynologickom športe dogtrekkingu, kde sa pes spojený s majiteľom nielen vodidlom snaží o zdolanie vopred stanovenej trasy v určenom limite. Týmto náročným orientačným behom so psom v lone prírody dochádza k rozvíjaniu fyzických i mentálnych schopností i vzájomného vzťahu psa so psovodom. Dlhosrstá kólia je niekedy obrazne nazývaná bežcom na dlhé trate. Ale pri tomto športe, ktorý je pre ňu úplne ideálny to platí aj doslova. A keďže Slovensko je doslova rajom pre turistiku, niet divu, že sa u našich kóliárov teší **dogtrekking** obrovskej obľube. Pri voľbe šteniatka, s ktorým sa tomuto druhu športu plánujeme venovať sa treba zamerať len na línie s vyšetrenými zdravými kĺbmi. Výrazné obmedzenia pri výbere nie sú, neskôr je potrebné dbať, aby pes bol len pozvoľne zaťažovaný a systematicky pripravovaný od malých k väčším výkonom.

Alternatívou organizovanej a pravidlami podliehajúcej športovej disciplíny akou je dogtrekking, môže byť len obyčajná **turistika**. Kólie milujú pohyb v prírode, záleží len na majiteľovi, akou formou ho svojmu psovi nadávkuje. Pri dogtrekkingu i turistike je dôležité vyberať trasy a vzdialenosti úmerne kondícii a zdravotnému stavu psa

Pohyb v lone prírody je vítaným relaxom nielen pre psov. Na snímke Ch. Inspire Black du Clos de Seawind so svojím majiteľom

ZAÚJÍMAVOSTI O PLEMENE

Aj napriek tomu, že dnes žijeme v dobe informačných technológií, vplyv zvierata na citový vývoj dieťaťa má stále rovnaký, ak nie ešte väčší význam, na snímke Ch. Vega Vitality Zelené tuje s malou Veronikou

Spoločnosť šteniatok (W vrh Zelené tuje) vie dvojnásobne potešiť detskú dušičku

a majiteľa. A reálne ich zhodnotiť aj vo vzťahu ku aktuálnym klimatickým podmienkam.

Stále častejšie sa hovorí aj o znovu povznesení pôvodného uplatnenia plemena, teda **pasenia**. Nie v pracovnej rovine ako v minulosti, ale ako formy športovej realizácie. Možnosti reálneho využitia tejto činnosti na Slovensku majú ale svoje obmedzenia. Nielen pre nedostatočné možnosti k tréningu, no aj kvôli spôsobu ich zamerania, t. j. takmer bezvýhradne na border kólie. Spôsob pasenia týchto kólií je totiž úplne iný a vyžaduje aj iný prístup. Síce o trošku viac možností je v neďalekom Česku, ale pre slovenských kóliarov je za

Vrelý vzťah kólií ku deťom bol oceňovaný aj v minulosti

týchto okolností športové pasenie z dlhodobejšieho pohľadu nereálne. Preto zrejme ani neprekvapuje fakt, že na Slovensku nie je momentálne jediná dlhosrstka, ktorá by bola pravidelne k paseniu vedená. Zopár kritikov z radov majiteľov borderiek tvrdí, že dôvodom terajšieho nepasenia je neprítomnosť pôvodných inštinktov u dnešných dlhosrstých kólií. Na vec pozerajú cez prizor hyperaktívnej borderky, pričom hlavným terčom kritiky je pokojná povaha dlhosrstej kólie. Jej pokojný temperament je pre nich nepochopiteľný (vraj je to dôsledok nesprávneho riadenia chovu) a je pre nich synonymom neschopnosti pásť. Ich tvrdenia o strate pôvodných vlôh však nie sú z ich strany podložené žiadnym faktom, je za ním len nepochopenie samotnej povahy dlhosrstej kólie. Nechápu, že pokojný temperament je jej typickou a veľmi cenenou črtou povahy od vzniku plemena ako ta-

Kólia je ideálny rodinný pes. Na snímke Windsor Wind Zelené tuje alias Winýsek v objatí najmladšieho člena rodiny

Kólie k deťom prirodzene inklinujú. Na fotke Ch. Enigma Empress du Clos de Seawind

Ch. Amorje Mio New Marton má zložené skúšky z canisterapie, v mieste bydliska pravidelne dochádza do detského rehabilitačného centra, kde napomáha najmä k rozvíjaniu hrubej i jemnej motoriky a k motivácii k rečového prejavu

kého. To ale neznamená, že k oslabeniu samotných inštinktov ovčiarskeho psa dôjsť naozaj nemohlo. Nie však preto, že kólie majú pokojnú povahu, ale kvôli dlhému vývoju plemena so zamiešaním krvi aj neovčiarskych plemien, nevenovaniu sa tejto činnosti, či len kvôli obyčajnému spôsobu výchovy (niektoré prvky vo výchove mestského psa môžu mať na rozvoj vlôh nežiaduci vplyv). Ktovie. Ťažko hodnotiť, či robiť seriózne uzávery akýmkoľvek smerom, keď sa niet o čo oprieť. Dlhosrsté kólie totiž naposledy plošne páslu v predminulom storočí... To, že stále vedia „pásť“ minimálne svoju rodinu presvedčí väčšina jej majiteľov. Do akej miery a u koľkých percent z populácie by tieto schopnosti (samozrejme pri správnom vedení) stačili aspoň na rozvinutie športového pasenia, zostane pre nás asi ešte nejakú dobu zakryté rúskom tajomstva. Teda aspoň dovtedy, kým sa ne-nájde dostatok nadšencov, ktorí vytvoria podmienky pre dostupnejšie pasenie kólií. Napr. tak, ako pred niečo vyše 25. rokmi ľudia z vtedajšieho JRD Dlhé Pole, ktorí dokázali s veľkým úspechom pracovne využívať dlhosrsté kólie k paseniu kráv. Jedince k denno-dennej práci vyberali len zo svojej vlastnej chovateľskej stanice, pričom nielen zakladateľka ich chovu, ale aj použitie krycí psi boli z bežných výstavných línií. Zrejme aj v tomto prípade platí, že niekedy treba dostať len šancu.

Jednou z dôležitých foriem uplatnenia psa je jeho realizácia ako **rodinného spoločníka**. Tento spôsob uplatnenia nie je v dnešnej dobe vždy celkom docenený. Život vo výkonnostnej spoločnosti, kde len víťaz berie všetko, často núti k mylnej predstave, že hodnotu má len to, čo vyniká silou, výkonom, či to, čo stojí na stupienku víťazov. Našťastie existuje stále viac ľudí, ktorí si cez svoj vlastný hodnotový rebríček uvedomujú obrovský význam pozitívneho vplyvu zvierateľa na citový rozvoj ich potomstva. Prítomnosť psa v rodine má dosah na rozvoj emocionálneho života, či sociálnych väzieb dieťaťa, ale cez priamy príklad aj učí zodpovednosti, spo-

znávaniu kolobehu života, úcte k všetkému živému. V tomto procese je samozrejme potrebné správne viesť nielen psa, ale aj samotné dieťa. Základným predpokladom k úspechu aj v tejto sfére je však samotná voľba plemena. Všetci psi sa síce dajú výchovou cielene usmerniť, no existujú plemená, ktoré sú k deťom predurčené. Dlhosrstá kólia je plemeno pre tento účel doslova stvorené. Jej povaha výrazne prekračuje požiadavky kladené na rodinného psa. Nielen pre absenciu akejkoľvek „agresivity“, ale pre celkovú povahu, spôsob rozmyšľania a jemnocitný postoj voči samotnému dieťaťu. Malému človečikovi môže ublížiť nielen agresívny pes, ale v záchvate radosti nechtiac aj priveľmi energický pes. To, že dlhosrstá kólia empaticky vníma svoje okolie a najprv rozmyšľa až potom koná, ju síce spomaľuje a tým znevýhodňuje pri niektorých športových aktivitách, ale vo väzbe k deťom je táto črta jedinečnou a ťažko nahraditeľnou stránkou vzá-

Medzi členmi neziskovej organizácie Zmysel života špecializujúcej sa v oblasti aktivít, terapie a edukácie s asistenciou psov sú aj kólie. Na snímke ICh. Samantha Sue Zelené tuje

Parták do každej situácie — Windsor Wind Zelené tuje so svojou paničkou Eliškou

ZAÚJÍMAVOSTI O PLEMENE

jomného vzťahu. Jej fyzický kontakt je cielene jemný a zároveň umožňuje s veľkou dávkou empatie vnímať dieťa ako také.

Jej obdivuhodný vzťah k rodine a deťom je známy od nepamäti. Niet divu, že dlhosrstá kólia bola jedným z prvých takto využívaných psích plemien vôbec. Už v 19. storočí našla uplatnenie po boku detí, i keď pravdaže v tom čase len z tých najbohatších kruhov. Tento trend sa rokmi posúval od majetnejších rodín k postupne širším vrstvám obyvateľstva. Výnimočnou naviazanosťou dlhosrstej kólie ku rodine a zvlášť k deťom sa nezaobrá len známy román Erika Knighta „Lassie sa vracia“, ale už desaťročia predtým ju zachytil aj britský film „Rescued by Rover“. Krátka dráma z obdobia nemého filmu je považovaná z viacerých dôvodov doslova za skvost a prelom v oblasti kinematografie. Hlavný predstaviteľ filmu, kólia Rover bol vôbec prvou psou filmovou hviezdou vôbec. V šesť a pol minútovom diele je cez jednoduchý príbeh záchrany uneseného dievčatka zachytený aj krásny vzťah kólie voči deťom. Film s rozpočtom len niečo vyše 7 libier zaujal vtedajšiu širokú verejnosť najmä kvôli prirodzenému stvárneniu vernosti psa, no pre chovateľov kólií má tento film aj iný aspekt. Dnes už z historického pohľadu je svedkom využiteľnosti kólie z obdobia pred vyše 100 rokov.

Špeciálnou kapitolou využiteľnosti kólií je **canisterapia**. Jej povahové vlastnosti môžu byť pod odborným vedením ešte viac zvýraznené a v cielenej forme dokážu blahodarne vplyvať na fyzickú i duševnú rovnováhu dieťaťa i dospelého človeka. Týmto smerom je v súčasnosti vedených zopár kólií na Slovensku, dokonca aj s trvalým umiestnením u postihnutého človeka.

Univerzálne plemeno dokonale využiteľné v každej oblasti života neexistuje, vždy je pri výbere plemena nevyhnutné prihliadať na priority konkrétneho majiteľa. Okrem toho každá doba zanecháva svoje stopy aj v sfére kynológie. Vo vývoji sú nielen naše pohľady, možnosti, ale často aj potreby a nároky. Ich vplyvy na využiteľnosť psa sú nesporné. Vždy by sme však mali mať na pamäti nielen naše potreby, ale aby sme napriek zmeneným podmienkam nezabúdali na samotné možnosti psa s ohľadom na jeho prirodzenosť a myslenie. A možno by nebolo na škodu, aby sem aspoň sem tam v bežnom živote vedeli oceniť aj obyčajné „čaro (ne)dokonalosti“, ktoré zdobí každého jedného psa. 🐾

MVDr. Stanislava ZUBRICKÁ

Snímky: MVDr. P. Zubrický,

MUDr. K. Dvořáková, MUDr. M. Petříková,

N. o. Zmysel Života, Ing. P. Suvák, E. Vránová

